

פרשת האזינו

שים לב: בכדי להקל על לימוד שירת האזינו, הבאנו את כל דברי רש"י, והוספנו ביאור קצר (ע"פ דברי רש"י) למען ירוץ הקורא בו, השאלות הינם הן על דברי רש"י והן על הביאור

פרק ל"ב

משה מקדים ואומר לשמים והארץ, שיהיו עדים כאשר הוא מתרה את בני ישראל

א. האזינו השמים ואדברה. ותשמע הארץ אמרי פי:

האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי צא ומכחיקם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים תחלה, ועלך את השמים ולא יהיה מטר והאלמה לא תתן את יבולה (דברים יא, ז), ואח"כ ואזלתם מהרה (סס) על ידי האומות:

האזינו השמים, למה השמים והארץ צריכים להאזין ולשמע

וכתב רש"י "ותהיו אתם עדים בדבר, שכך אמרתי להם, שאתם תהיו עדים"

היכן אמר משה לבני ישראל שהוא יעמיד עליהם את השמים והארץ לעדים

מדוע העיד בהם דוק את השמים ואת הארץ:

לפי פירוש א'

ולפי פירוש ב', שע"י השמים והארץ, יקבלו ישראל את השכר והעונש המגיע להם

אם יתחייבו	אם יזכו	
		מה יעשו השמים
		מה תעשה הארץ

הקדמה לשירה, משה פונה לבני ישראל, ומפליג בדברים על חשיבות התורה לעולם

ב. יערה פמטר לקחי, תזל פטל אמרתי, פשעירם עלי דשא, וכרביבים עלי עשב:

יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי טו). כאשר יערפו השמים טל ומטר: **יערוף.** לשון יטוף, וכן ירעפון לשון (תהלים סה, יב), יערפו טל (לחמן לו, כח): **תזל כטל.** שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות (ס"א יש עצבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלח יין (ספרי טו): **פשעירם.** לשון רוח סערה, כהרגומו כרוחי מטרא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העצבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: **וכרביבים.** טיפי מטר, ונראה לי על שם שיוורה כחץ נקרא רביב, כמה דלח אמר רובה קשת (בראשית כא, כ): **דשא.** (ארכרי"ץ) עטיפת הארץ מכוסה בירק: **עשב.** קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעלמו קרוי עשב:

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

"יערוף כמטר לקחי" - יטיף (בכח) כמטר דברי תורת, ונמשל למטר, הנותן חיים לעולם, כך התורה נותנת חיים לעולם.

"תזל כטל אמרתי" - תזל (בנחת) כטל דברי תורת, ונמשל לטל, שהכל שמחים בו, כך התורה הכל שמחים בה.

"כשעירים עלי דשא" - דברי התורה, הם כרוח סערה שמחזקין את העשבים (דשא = כשהארץ מתנסה בעשבים) ומגדלים אותם, וכך דברי תורה מגדלין את לומדיהן.

"וכרביבים עלי עשב" - דברי התורה הם כטיפי מטר שמועילים לעשבים (עשב = קלח בודד), וכך ד"ת מועילים ללומדיהן.

יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי, מי אינם שמחים במטר

סיכום הארבעה דברים שהתורה נמשלה להם

במה היא נמשלה להם	לאילו דברים נמשלה התורה	
		א.
		ב.
		ג.
		ד.

משה ממשיך בהקדמה לשירה ואמר להם

ג. כי שם ה' אקרא, הבו גִּדְלֵי לְאֱלֹהֵינוּ:

כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו כי תבואו אל הארץ (ויקרא כג, י), כשחקרא ואזכיר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וברכו שמו, מכאן אמרו, שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):

"כי שם ה' אקרא" - כאשר אזכיר שם ה', אתם בני ישראל "הבו גדל לאלהינו" - וברכו שמו.

איזה דין לומדים מפסוק זה

תחילת השירה - הנהגת ה' עם בראיו

ד. הַצּוּר, תָּמִים פְּעֻלוֹ, כִּי כָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, אֵל אֱמוּנָה, וְאֵין עֹל, צְדִיק וְיֹשֵׁר הוּא:

הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמביא פורענות על עובדי ראונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים לדיקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר לדיקתם בעולם הזה: לדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, לדיק מפי הבריות, וישר הוא וראוי להצדיקו:

"הצור" - אע"פ שהקב"ה חזק, מ"מ "תמים פעלו" - גם כשמביא עונש על הרשעים, אינו מביא זאת בשטף (שמעניש יותר ממה שמגיע), אלא מעניש כפי הדין המדוקדק, וכל פעולותיו שלימות ותמימות, "כי כל דרכיו משפט" - שהרי כל דרכיו הם במשפט ובדיק, "א-ל אמונה" - א-ל נאמן לתת לצדיקים את שכרם בעוה"ב, ואע"פ שמאחר השכר ואינו משלם מיד, סופו לאמן (לאמת) את דבריו, "ואין עול" - גם לרשעים נותן ה' את שכר מעשיהם בעוה"ז.

ביאור "הצור תמים פעלו"

באר הנהגה זו	האם זה נאמר לגבי שכר או עונש	כלפי מי נאמר צדיקים/רשעים	
			"הצור תמים פעלו"
			"אל אמונה"
			"ואין עול"

"צדיק" - שבנ"א מצדיקים את הדין, שעושה עימם הקב"ה, "וישר הוא" - דבר זה הוא ראוי וישר לעשות.

מה הוא הדבר ה"ישר"

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

ה. שְׁחַת לוֹ לֹא, בְּנֵי מוֹמִים, דוֹר עֲקוֹשׁ וּפְתֹלֵת:

שְׁחַת לוֹ וּגו'. כּתְּרוֹמוֹ חֲבִילוֹ לְהוֹן וּלֹא לִיה: בְּנֵי מוֹמִים. בְּנֵי הוֹן, וְהִשְׁחַתָּה שֶׁהִשְׁחִיתוּ הֵיאֵל מוֹמִים: בְּנֵי מוֹמִים. מוֹמִים שֶׁל בְּנֵי הוֹן, וּלֹא מוֹמוֹ: דוֹר עֲקוֹשׁ. עֲקוֹשׁ וּמַעֲוֹקֵל, כְּמוֹ וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲקֹשׁוּ (מִיִּכָּה ג, ט). וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה, חוֹלְדָה שְׁשִׁינִיה עֲקוֹמוֹת וְעֲקוֹשׁוֹת: וּפְתֹלֵת. אֲנֹתוֹרְטִי"לִישׁ, כִּפְתִּיל הַזֶּה שְׁגוֹדֵלִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. פְּתֹלֵת, מִן הַחִיצוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ יִרְקָה, אֲדַמְדָּם, סַחְרַח, סַגְלָג:

"שְׁחַת לוֹ לֹא" - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁחִיתוּ, שְׁחַתוּ לְעַצְמָם, וְלֹא לְהִקְב"ה [וְכֵאֵילוּ כְּתוּב בַּפְּסוּק "לֹא לוֹ", לֹא שְׁחַתוּ לְהִקְב"ה].

אֵלֶּה "בְּנֵי מוֹמִים" - כְּשֶׁהִשְׁחִיתוּ בְּנֵי, גִּרְמוֹ מוֹם לְעַצְמָם. (קוּדֵם הַחֲטָא קְרוִיִּים בְּנֵי, אֲבָל לֵאחֲרַיִם הַחֲטָא אֵינָם קְרוִיִּים עוֹד בְּנִים).

"דוֹר עֲקוֹשׁ" - דוֹר עֲקוֹם, "וּפְתֹלֵת" - מְפוֹתֵל הַרְבֵּה, (כֹּאשֶׁר כְּתוּב לְשׁוֹן כְּפוּלָה, כְּגוֹן יִרְקָק, הֵינּוּ יְרוּק חֹזֵק, כִּי כֹּאן 'פְּתֹלֵת', הֵינּוּ מְפוֹתֵל בִּיּוֹתֵר).

הֵיכֵן כְּתוּב בַּפְּסוּק, שְׁכֹאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים:

אֵינָם גּוֹרְמִים בּוֹהַ קְלִקּוֹל לְקַב"ה _____

הֵם מְקַלְקְלִים לְעַצְמָם _____

ו. הִ' הָיָה תְּגַמְלוּ זֹאת, עִם נָבֵל וְלֹא חֶכֶם, הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קָנָה, הוּא עֲשֶׂה וְיִכְנָנֶה:

הֵלֵךְ תְּגַמְלוּ זֹאת. לְשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לְפָנָיו אַתָּם מַעֲלִיבִין, שִׁישׁ בִּידוֹ לְהַפְרֵעַ מִכֶּם וְשֶׁהִיטִיב לָכֶם כָּל הַטּוֹבוֹת: עִם נָבֵל. שְׁשַׁחֲחוּ אֵת הָעֲשׂוֹי לָהֶם: וְלֹא חֶכֶם. לְהַבִּין אֵת הַנּוֹלְדוֹת שִׁישׁ בִּידוֹ לְהִיטִיב וּלְהַרְעֵ: הֵלֵךְ הוּא אָבִיךָ קָנָה. שְׁקִנְךָ, שְׁקִנְךָ בְּקוֹן הַסְּלַעִים וּבְאַרְצֵי חֲזָקָה, שְׁתַּקְנֶךָ כָּל מִינֵי תְּקֵנָה: הוּא עֲשֶׂה. אוֹמֵה בְּאוֹמוֹת: וְיִכְנָנֶךָ. אַחֲרַיִם כֵּן כָּל מִינֵי בָּסִים וְכוּ. מִכֶּם כֹּהֲנִים, מִכֶּם נְבִיאִים, וּמִכֶּם מַלְכִים, כִּדְךָ שֶׁהֵכֵל תְּלוֹי בּוֹ:

"הֵלֵךְ תְּגַמְלוּ זֹאת" - הֵאֵם רֵאוּי לָכֶם לְהַעֲצִיב וּלְהַכְעִיס אֵת ה', א. הֵרִי בִידוֹ לְגַמּוֹל רַעֲוָה עַל מַעֲשֵׂים רְעִים. ב. הֵרִי אֶתְּם מַחֲוִיבִים

לְהִכִּיר טוֹבָה עַל מַה שֶׁהִיטִיב עִמְכֶם. הֵרִי בּוֹהַ שְׁאֵתְּם מַכְעִיסִים, הִנְכֶם: א. "עִם נָבֵל" ב. "וְלֹא חֶכֶם"

בִּיאוֹר "עִם נָבֵל וְלֹא חֶכֶם"

מה הסיבה שלא להכעיס את ה'	זכיון שמכעיסים, מה הם נחשבים
א.	
ב.	

מְבֹאֵר מְדוּעַ הֵם קְרוִיִּים "עִם נָבֵל"

"הֲלוֹא הִקְב"ה הוּא אָבִיךָ שְׁקִנְךָ"

"קָנָה" מִתְּפָרֵשׁ בְּג' אוֹפְנִים: א. שְׁקִנְךָ אוֹתְךָ לְעַם - בִּיצִיאַת מִצְרַיִם.

ב. שִׁנְתָן לְךָ קָנָה בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - שֶׁהוּא מְקוּם שְׁמוֹר, וְאַרְצֵי חֲזָקָה.

ג. תִּיקַן אוֹתְךָ בְּכָל מִינֵי תְּקֵנָה, וְדָאָג לְכָל צְרִיכֶךָ.

"הוּא עֲשֶׂה" - אוֹמֵה בֵּין הָאוֹמוֹת.

"וְיִכְנָנֶךָ" - לְשׁוֹן פֶּן - בְּסִיס, לֵאחֲרַיִם שֶׁעֲשִׂיה אֶתְכֶם לְאוֹמֵה, בִּיסָם אֶתְכֶם בְּכָל מִינֵי בָּסִים, עַד שֶׁהַעֲמִיד מִכֶּם כֹּהֲנִים נְבִיאִים וּמַלְכִים, וְאֵינְכֶם זְקוּקִים לְקַחַת מְנַהֲיָגִים מֵעַם אַחֵר.

סָכֶם, אֵלוֹ טוֹבוֹת הֵם שׁוֹכְחִים, שְׁלַכְן קְרוִיִּים "עִם נָבֵל" (כְּתוּב אֵת לְשׁוֹן הַפְּסוּק):

1. _____ 2. _____ 3. _____

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

עתה מבאר הפסוק מדוע הם קרויים "לא חכם", (שאינם רואים את הנולד)

ז. זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם, בֵּינוּ שָׁנוֹת דוֹר וָדוֹר, שְׁאֵל אֲבִיךָ וַיִּגְדְּךָ, זָקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:

זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: **בינו שנות דור ודור**. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטף. דבר אחר, לא נתחס לבצקם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: **שאל אביך**. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר בחליהו אבי אבי רכב ישראל (מלכים-ב, יב): **זקניך**. אלו החכמים (קידושין לב): **ויאמרו לך**. הראשונות:

"זכור ימות עולם" - זכור מה עשה לדורות הראשונים שהכעיסוהו.

פירוש א' ברש"י:

"בינו שנות דור ודור" - התבוננו בב' דורות שנענשו

א. דור אנוש שהציף עליהם אוקיינוס ושטף שליש העולם

ב. דור המבול ששטף המבול.

"שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך" - אביך וזקניך יספרו לך

הסיפור שהיה.

פירוש ב' ברש"י:

"בינו שנות דור ודור" - אם לא נתתם לבבכם על אלו שנענשו

בעבר, לכל הפחות מכאן ולהבא התבוננו שיש בידו להיטיב

לכם, ולהנחיל לכם את ימות המשיח ולעולם הבא,

"שאל אביך ויגדך" - אלו הנביאים שנקראו אבות והם יגידו

לך מה שיהיה בימות המשיח והעוה"ב,

"זקניך ויאמרו לך" - אלו החכמים ("זקן" מי שקנה חכמה)

ויאמרו לך הראשונות.

סיכום ב' הפירושים בפסוק

מה הם צריכים לזכור/להתבונן	האם זה קאי על העבר או על העתיד	זכור ימות עולם	
		לפי פירוש א'	בינו שנות דור ודור
		לפי פירוש ב'	

ממשיך ומדבר בחשיבות עם ישראל, ואלו טובות ה' עשה עבורם

ח. בְּהִנָּחֵל עֲלֵינוּ גּוֹיִם, בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם, יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמִּים, לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפם ושטפם: **בהפרידו בני אדם**. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יאב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: **למספר בני ישראל**. בשביל מספר בני ישראל שעתידין ללאת מבני אדם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

"בהנחל עליון גוים" - כאשר הנחיל הקב"ה למכעיסיו את עונשם, והציפן (בדור אנוש) ושטפם (בדור המבול) ואיבדם

"בהפרידו בני אדם" - אבל בדור הפלגה אף שראויים היו להאבד מן העולם, לא עשה כן, אלא:

פירוש א' ברש"י:

"יצב גבולות עמים", שקיימם ולא אבדם, ועשה אותם

לאומות הרבה - **"למספר בני ישראל"** - והטעם שעשה כן

הוא בשביל בני ישראל שעתידים לצאת משם.

פירוש ב' ברש"י:

"יצב גבולות עמים" - שהעמיד מהם שבעים אומות, שהוא

"למספר בני ישראל" - לפי מנין בני ישראל שירדו למצרים

בשבעים נפש (זה לעומת זה עשה אלוקים).

מה היה ראוי לעשות לדור הפלגה _____
ומדוע לא עשה כן _____

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

ט. פי חֶלֶק ה' עֲמוֹ, יַעֲקֹב חֶבְלֵי נַחֲלָתוֹ:

כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם, ועתיד ללאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בחזות, המשולש בשלש זכות, זכות אבי זכות אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' דגלים, והוא וזניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

ומה שהקב"ה הציל את דור הפלגה "למספר בני ישראל", הוא מפני:

"כי חלק ה'" - כיון שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת מהם, ומי הוא חלקו, "עמו".

ומי הוא עמו, "יעקב" שנקרא "חבל נחלתו".

מי הוא חלק ה' _____

מדוע נמשל יעקב לחבל _____

אבל מי אינם נחלתו: 1. _____

2. _____

י. יִמְצְאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר, וּבְתֵהוּ יִלָּל יִשְׁמֹן, יִסְכְּבֵנְהוּ יְבוֹנְנָהוּ, יִצְרְנָהוּ פְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

ימצאהו בארץ מדבר. אותם מלא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (לקחו לו, כ.ו): וכתהו ילל ישמון. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים וזנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נלא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר לכתך אחרי במדבר (וימיה כ, כ.ו): יסכבנהו. שם סכבם והקיפם בעננים, וסכבם דגלים לארבע רוחות, וסכבם בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם בתורה ובינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרצ ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יולא הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל כרכו במדבר, כמו ומלא להם (במדבר יא, כ.ב), לא ימצא לנו ההר (יהושע יז, יז). יסכבנהו, אשרינון סחור סחור לשכינתיה, אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

לפירוש א' ברש"י:

הפסוק מפרש מדוע בחר הקב"ה דוק את בני לעמו

"ימצאהו בארץ מדבר" - הקב"ה מצא את בני נאמנים לו,

שקבלו עליהם התורה במדבר, מה שלא עשו עשו וישמעאל.

"ובתהו" - ארץ ציה. "ילל" - מקום יללת תנינים ובנות יענה.

"ישמון" - מקום שממה. גם שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה איך נצא למדבריות.

ולכן, "יסכבנהו" - 1. שם סכבם והקיפם בעננים, 2. וסיבבם

בדגלים, 3. וסיבבם בתחתית ההר, כשכפהו עליהם כגיגית.

וכמו כן יבוננהו וגו'.

"יבוננהו" - שעשה אותם שם נבונים, ע"י תורה ובינה.

"יצרנהו" - שמרם מנחש שרף עקרב, ומאומות העולם.

"כאישון עינו" - שמירה מעולה, כשחור העין שהאדם שומרו ביותר, כך הקב"ה שמר על בניו.

סיכום הפירוש "ימצאהו בארץ מדבר, ובתהו ילל ישמון"

מה השבח שנאמר בזה	מה הפירוש "ימצאהו"	האם זה שבח של הקב"ה או של ישראל	
	למאן יצא		לפירוש א'
	המאן יצא (סיפק) לו		לפירוש ב'

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

ובתהו ילל ישימון, מה הפירוש _____
 יסובבנהו, פרש, לפי פירוש א' _____
 לפי פירוש ב' _____
 יבוננהו, ע"י מה עשאים נבונים: 1. _____ 2. _____
 יצרנהו, ממה הוא שמר אותם _____
 כמו מה הוא שמר אותם _____

ממשיך למנות הטובות שהיטיב הקב"ה עם בני

יא. פְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוּ, עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֶף, יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ, יִשְׂאֵהוּ עַל אַבְרָתוֹ:

כנשר יעיר קינו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אינן לאינן, בין שוכה לחצרתה, כדי שיעורו בניו ויהא זהם כח לקבלו: **יעיר קינו.** יעורר בניו: **על גוזליו ירחף.** אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שדי לא מלאנוהו שגיא כח (איוב לו, כג.), כשכח ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אמת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואחה מרצבות קדש ולקמן לו, ג.), אלוה מתימן יבא (הצוק ג, ג.) זו רוח רביעית: **יפרוש כנפיו יקחהו.** כשכח ליטול ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקב"ה, ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות יט, ז.), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגו (חונים) על הים, היו זורקים זהם חלים ואבני בליסטראות, מיד ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו' (שם יד, יט-כ):

"כנשר יעיר קינו" - כמו שנשר מרחם על בניו, ואינו נכנס לקינו פתאום שלא להבהילם, אלא מקודם מקשקש בכנפיו להעירם. כך הקב"ה, כשבא ליתן תורה לישראל, לא נגלה עליהם מרוח אחד, אלא מד' רוחות (סיני, שעיר, פארן, תימן) כדי למעט פחדם. **"על גוזליו ירחף"** - כמו שהנשר אינו מכביד עצמו על בניו, ואינו יושב עליהם ממש, אלא מרחף מעליהם. כך הקב"ה לא נגלה עלינו ברוב כוחו וגבורתו.

"יפרוש כנפיו יקחהו, ישאהו על אברתו" (כנפיו) - כל העופות נוטלים בניהם ברגליהם לפי שפוחדים מהנשר שעף מעליהם, אבל הנשר נוטלם על גבי כנפיו, לפי שפוחד רק מהחץ שאדם יורה, ומעדיף הנשר שיפגע בו ולא בבניו. וכך הקב"ה, לפני קריעת ים סוף, העמיד את עמוד הענן בין מחנה ישראל למחנה מצרים, כדי לקבל החיצים והבליסטראות שזרקו המצרים.

באר במה התנהג הקב"ה עם בני ישראל כנשר

באר מה הוא עושה	ובמה נהג הקב"ה כן עם ישראל	"כנשר"
		"יעיר קינו"
		"על גוזליו ירחף"
		"יפרוש כנפיו יקחהו, ישאהו על אברתו"

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

יב. ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ, וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְרְ:

ה' 777. ה' 777 וצטח נהגס צמדצב: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס, וז"ל: ה' בלחודוהי עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא וְאֵל יִתְקַים קְדֻמוֹהִי פְלַחוֹן טַעֲנוֹן, ולאני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

פירוש א' ברש"י:

המשך לחסדי ה' עם בני ישראל במדבר

פירוש ב' ברש"י (אונקלוס):

מדבר על "לעתיד לבוא"

"ה' בדד ינחנו" - ה' הנהיג את בני ישראל במדבר בביטחון, ולכן יכלו ללכת שם בדד - לבדם (ללא פחד).
 "ואין עמו אל נכר" - ואף אחד מאלוהי העמים לא יכל להילחם כנגדם.
 "ה' בדד ינחנו" - בימות המשיח, ה' עתיד להנחות ולהשרות שכינתו בישראל לבדם, ללא שאר העמים.
 וזה יהיה, כאשר "ואין עמו אל נכר" - לא יהא עמם אלהים אחרים, אלא הקב"ה לבדו.

פירוש ג' ברש"י:

מדבר גם על העבר וגם על העתיד,

שכך הנהיג הקב"ה את בני ישראל, וכך עתיד להנהיגם, אע"פ שגלוי וידוע לפניו שבני ישראל יבגדו בו ויעשו הרע. (לפי פירוש זה הוא לשון תוכחה והוא המשך ל"בינו שנות דור ודור").

ביאור הפסוק "ה' בדד ינחנו, ואין עמו אל נכר"

על איזה זמן מדובר	מה הפירוש "ואין עמו אל נכר"	מה הפירוש "ה' בדד ינחנו"	
			לפי פירוש א'
			לפי פירוש ב'
	לא היה כח לאיין אלהים אחרים, וכן יהיה לעתיד לבוא	הנהיגם בביטחון, ואין עמו אל נכר	לפי פירוש ג'

בפסוקים אלו יש ב' ביאורים:

לפי אונקלוס מדובר על אכילת שלל האויבים בכיבוש הארץ, ולרש"י מדובר בשבח ארץ ישראל.

ג. יִרְכַּבְהוּ עַל (במזותי) בְּמִתֵּי אֶרֶץ, וְיִאֲכַל תְּנוּבוֹת שְׂדֵי, וְיִנְקְחוּ דְבַשׁ מִסְּלֵעַ, וְיִשְׁמְנוּ מִחֶלְמִישׁ צוּר:

ירכבוהו על צמותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבוהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות: ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שקלים לנוב ולהתצטל מכל פירות הארצות: וינקחו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לבנו צסיכני, הבא לי קליעות מן החצית, הלך ומלא הדבש כף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קליעות מתוכה (ספרי טז): ושמנו מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב (מנחות פה): צמותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאינו דבוק לתיבה שלאחריו נקוד חלמיש, וכשהוא דבוק נקוד חלמיש:

יד. חֲמֹאת בָּקָר, וְחֵלֶב צֹאן, עִם חֵלֶב פְּרִים, וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׂן וְעֵתוֹדִים, עִם חֵלֶב פְּלִיֹת חֲפָה, וְדָם עֵגֶב תִּשְׁתֶּה חֲמֹר:

חמאת בקר וחלב צאן. זה היה בימי שלמה, שנאמר עשרה בקר צריאים ועשרים בקר רעי ומאה לאן (מלכים א-ה, ג). עם חלב כרים. זה היה בימי עשרת השבטים, שנאמר ואוכלים כרים מלאן (עמוס ו, ג). חלב כליות חטה. זה היה בימי שלמה, שנאמר ויהי לחם שלמה וגו' (מלכים א-ה, ג). ודם ענב תשפה חמר. בימי עשרת השבטים במזרקי יין (עמוס ו, ג). חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי החלב: וחלב צאן. חלב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד חלב, כמו בחלב אמו: כרים. כבשים: ואילים. כמשמעו: בני בָּשָׂן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. תהי שותה טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משובח בטעם, ווי"ק בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אשרינון על תוקפי ארעא וגו':

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

"ירכיבהו על במתי ארץ" - ירכיבם לארץ ישראל שהוא גבוה מכל הארצות.

"ויאכל תנובות שדי" - ויאכלו את פירות א"י שהם קלים לנוב (לצמוח) ולהתבשל, יותר מפירות שאר הארצות.

"ויניקהו דבש מסלע" - יניקם (יאכילם) דבש מהפירות הקשים כסלע, וכמעשה שהיה באדם שאמר לבנו שיביא לו מן החבית קציעות (שהם קשים), ומצא דבש צף על פי החבית.

"ושמן מחלמיש צור" - ואף יתן להם את זיתי גוש חלב (מקום הרים קשים וחזקים) המוציאים שמן משובח,

"חמאת בקר" - שומן שנקלט מעל גבי החלב.

"וחלב צאן" - חלב של צאן, וכך היה בימי שלמה המלך, שהיה הרבה בקר וצאן, וממילא התרבו גם חמאה וחלב.

"עם חלב כרים" - עם חלב של כבשים נבחרים מן הצאן, והיינו כבשים מפוטמים, כפי שהיה בימי עשרת השבטים.

"ואילים בני בשן" - אילים מהבשן שהיו שמנים ביותר. "ועתודים" - ותיישים.

"עם חלב כליות חטה" - עם חטים שהיו שמנים כחלב כליות (חלב הכליות הינו המשובח שבחלבים), וכן גדולים ככליות, וזה היה בימי שלמה שהיה תבואה בשפע.

"ודם ענב תשתה" - תשתו יין רגיל, ויהיה טעמו כטעם "חמר", שהוא יין משובח.

ירכיבהו על במתי ארץ, "במתי ארץ" היינו במה גבוהה, מדוע נכתב כך על ארץ ישראל _____

ויאכל תנובות שדי, מדוע פירות ארץ ישראל נקראים כן _____

ויניקהו דבש מסלע, מתי זה היה שהיניק להם דבש מדבר קשה _____

ושמן מחלמיש צור, לאיזה שמן הכוונה _____

וחלב צאן עם חלב כרים, הכתוב מזכיר את שבח הצאן גם לענין החלב שלהם, וגם לענין החלב שלהם

כתוב את לשון הפסוק המדברת על: חלב _____ חלב _____

בני בשן, מה שבחם של כבשים אלו _____

עם חלב כליות חיטה, במה דומה החיטה ל"כליות" 1. _____ 2. _____

ודם ענב תשתה חמר, כיצד מכנה הכתוב: יין רגיל _____ יין חשוב _____

ביאור הפסוקים ע"פ התרגום (דברי התרגום מופיעים בתחתית הטבלה)

ביאור התרגום	כתוב את לשון התרגום	הפסוק	
הוריש להם ארץ חזקה		יִרְכְּבֵהוּ עַל בְּמֹתֵי אֶרֶץ	י"ג
והאכילם ביזת שונאיהם		וַיֹּאכַל תְּנוּבוֹת שְׂדֵי	
ונתן להם ביזת שליטי הקריה		וַיִּנְקֵהוּ דְבַשׁ מִסַּלַּע	
וכן את נכסי יושבי הכרכים החזקים		וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר:	
נתן להם ביזת מלכיהם ושליטיהם		חֲמַאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן	י"ד
עם עושר גדוליהם ותקיפיהם ואומות הארץ ונחלותיהם		עִם חֵלֶב כָּרִים, וְאֵילִים בְּנֵי בֶשֶׁן וְעֵתוּדִים	
עם ביזת חילם ומחנותיהם		עִם חֵלֶב כְּלִיֹּת חֲטָה	
ודם גיבוריהם ישפך כמים		וְדָם עֵנֵב תִּשְׁתֶּה חֲמָר	

וז"ל התרגום: יג. אשרנון על תקפי ארעא ואוכלנון ביזת סנאיהון ויהב להון ביזת שליטי קרוין ונכסי יתבי כרפין תקיפין: יד. יהב להון ביזת מלכיהון ושליטיהון עם עושר רב רבניהון ותקיפיהון עמא דארעהון ואחסנתהון עם ביזת חיליהון ומשריתיהון ודם גבריהון יתשד כמיא:

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

ע"י הטובות שהקב"ה היטיב עימם באו לידי מרידה

טו. וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט, שְׂמֵנֵת עֲבִיֵת פְּשִׁיטָה, וַיִּטָּשׂ אֱלֹהִים עֲשָׂהוּ, וַיִּנְבֵּל צֹר יִשְׁעָתוֹ:

עבית. לשון עובי: **כשית.** כמו כסית, לשון כי כסה פניו בחלצו (איוב טו, כז), כאלם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר ויעש פימה עלי כסל (שם): **כשית.** יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וכסה קלון ערום (משלי יב, טז), ואם כתב כשית לגוש, היה נשמע כסית את אחרים, כמו כי כסה פניו (איוב טו, כז): **וינבל צור יצועתו.** גנהו ובזהו, כמו שנאמר אחריהם אל היכל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

"וישמן ישורון" - בני ישראל השמינו מרוב טובה.

"ויבעט" - ובעטו (כביכול) בהקב"ה.

"שמנת" - כפשוטו, "עבית" - נהיית עבה, "כשית" - נהיית מכוסה, כאדם שמן שכסליו (צידי בטנו) נעשים כפלים ומכסים את גופו.

"ויטוש אלוך עשהו" - ועזבו את הקב"ה שיצר אותם.

"וינבל" - גינה וביזה, את "צור ישועתו" - ה' החזק שמושיעו מכל צרה.

כיצד מכנה הפסוק: את הקב"ה 1. _____ 2. _____

את עם ישראל _____

באלו פעולות מתאר הפסוק את המרידה של בני ישראל: 1. _____

2. _____ 3. _____

טז. יִקְנֵאוּהוּ בְּזָרִים, בְּתוֹעֵבֹת יִכְעִיסוּהוּ:

יקנאוו. הבעירו חמתו וקנאתו: **בתועבות.** במעשים תועבים, כגון משכב זכור וכפיים שנאמר בהם תועבה:

"יקניאוהו" - הבעירו חמתו וגרמו לו לכעוס (ונקרא קנאות, שכך דרך בני"א שהכעס בא להם מחמת קנאה) "בזרים" - במה שעבדו ע"ז.

"בתועבות" - במעשי תועבה, כגון כישוף ומשכב זכור שנקראו תועבה, "יכעיסוהו".

כתוב בלשון הפסוק:

במה: "הקניאוהו" _____ "הכעיסוהו" _____

גודל חטאם של ישראל שהמירו כבוד ה' בלא יועיל

יז. יִזְבְּחוּ לִשְׂדֵיִם לֹא אֱלֹהִים, אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם, חֲדָשִׁים מִקְרֹב בָּאוּ, לֹא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם:

לא אלה. כתרגומו ללית זהו כרוך, אילו היה זהם כרוך לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו: **חדשים מקרוב באו.** אפילו האומות לא היו רגילים בהם (ספרי שית), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה אלם יהודי: **לא שערום אבותיכם.** לא יראו מהם, לא עמדה שערות מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי (שם). ויש לפרש עוד, שערום, לשון ושעירי ירקדו שם (ישעיה יג, כא). שעירי הם שדים, לא עשו אבותיכם שעירי הללו:

"יזבחו לשדים" - זובחים לשדים, שהם "לא אלה" שאין בהם צורך (כח ותועלת). ובזה יש קנאה כפולה, שהחליפו את הקב"ה באלהים שאינם מועילים לכלום.

וכן החליפו אותו ב"אלוהים לא ידעום" - ע"ז שלא ניכר בו שום גבורת אלוהות.

אלא הם "חדשים מקרוב באו" - אפילו אצל הגויים, ע"ז אלו הם חדשים, וגוי הרואה ע"ז אלו אומר 'זה צלם יהודי'.

"לא שערום אבותיכם" - פירוש א': אבותיכם לא יראו מאותם ע"ז, ולא עמדה שערותם מפניהם (כדרך שערות האדם לעמוד מפחד).

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

פירוש ב': אבותיכם לא התעסקו עם השדים ("שערום" לשון שעירים - שדים).

לא אלוה, האם הפירוש שאינם ע"ז, או שאין בהם שום כח.

חדשים מקרוב באו, אצל מי הם חדשים.

ביאור "לא שערום אבותיכם"

ומה הפירוש "לא שערום אבותיכם"	האם "שערום" הוא לשון שיער או לשון שד	
		לפי פירוש א'
		לפי פירוש ב'

לסיכום, מדוע יש "קנאה כפולה" בזה שעבדו לע"ז אלו.

על ידי החטאים שוכחים ומתישים כוחו של מקום

ית. צור ילדך תשי, ותשכח א-ר מחלצתך:

תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אתם מכעיפין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם: אל מחוללך. מולידך מרחם, לשון יחולל אילות (תהלים כט, ט), חיל כיוולדה (שם מה, ז).

"צור" - הקב"ה החזק "ילדך" - שילד אותך "תשי" - פירוש א': שכחת אותו.

לפירוש רבותינו: כביכול תשש כוחו, כשבא להיטיב, אתם מכעיפים אותו, ומתישים כוחו מלהיטיב לכם.

"ותשכח א-ל" - ואתה שוכח את הקב"ה "מחוללך" - שמוציאך מרחם (מלשון חיל כיוולדה).

ביאור "צור ילדך תשי"

ומה הפירוש "צור ילדך תשי"	האם "תשי" הוא לשון שכחה, או לשון תשות כח	
		לפי פירוש א'
		לפי פירוש רבותינו

מחמת מעשיהם הרעים של ישראל, הרי הקב"ה כועס ומסתיר פניו מהם, ונענשים ע"י הגויים

ט. וירא ה' וינאץ, מפעס פניו ובנתיו:

"וירא ה' וינאץ" - כשה' רואה את מעשיהם מתחזק כעסו "מפעס" - בגלל שהכעיסוהו "בניו ובנותיו" - בני ישראל.

כ. ויאמר אסתירה פני מהם, אראך מה אחריתם, פי דור תהפכות המה, בנים לא אמן בם:

מה אחריתם. מה תעלה בהם בסופם: כי דור תהפכות המה. מהפכין לרועי לטוב: לא אמן בם. אין גדולי נכרים בהם, כי הוריתים לך טובה וסרו ממנה: אמן. לשון ויהי אומן (אסתר ב, ז), נודריטור"ה בלע"ז. דבר אחר אמן, לשון אמונה כתרנומו, וז"ל: "בניא דלית בהון הימנו" אמרו בסיני נעשה ונשמע, ולשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל:

"ויאמר" ה' "אסתירה פני מהם" - אתנהג עימם כאילו איני רואה בצרתם.

"אראה מה אחריתם" - ואראה מה יעלה בסופם, כתוצאה מה"הסתר פנים".

"כי דור תהפכות המה" - זהו דור שמהפכים את רחמי ה' לטוב.

"בנים לא אמן בם" פירוש א': בנים שלא ניכר שהקב"ה גידלם, שהרי סרו מדרך טובה שהוריתים (אמן=מגדל כמו "ויהי אומן את הדסה").

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

פירוש ב': בנים שא"א להאמין להם (שמיד לאחר שאמרו בני ישראל "נעשה ונשמע", ביטלו הבטחתם וחטאו בעגל).
 דור תהפוכות המה, את מה הם מהפכים _____

ביאור "בנים לא אמון במ"

ומדוע	ומה הפירוש "לא אמון במ"	האם "אמון" הוא לשון גידול או לשון אמונה	
			לפירוש א'
			לפי אונקלוס

כא. הם קנאוני בלא אל, כעסוני בהבליהם, ואני אקניאם בלא עם, בגוי נבל אכעיסם:

קנאוני. הבעירו חמת: **בלא אל**. בדבר שאינו אלוה: **בלא עם**. באומה שאין לה עם, שנאמר הן ארץ כשדים זה העם לא היה (ישעיה כג, יג), ובעשן הוא אומר זוי אתה מאלד (עובדיה א, ג): **בגוי נבל אכעיסם**. אלו הכופרים, וכן הוא אומר אמר נבל כלבו אין אלהים (תהלים יד, א):

"הם קנאוני" - הם הכעיסוני "בלא אל" - בדבר שאינו אלוהים (בע"ז) ו"כעסוני בהבליהם"

ולכן "ואני אקניאם" - אכעיס אותם ואעניש אותם "בלא עם" - באומה שלא נחשבת לעם - כַּשְׁדִּים (בבית ראשון) ועשיו (בבית שני).
 "בגוי נבל" - במינים ואפיקורסים, "אכעיסם" - אעניש אותם.

ביאור עונשי הקב"ה מידה כנגד מידה (כתוב בלשון הפסוק)

מה יעשה להם הקב"ה כנגד מעשיהם	מה עשו בני ישראל	
		א.
		ב.

כב. פי אש קדחה באפי, ותיקד עד שאול תחתית, ותאכל ארץ ויבולה, ותלהט מוסדי הרים:

קדחה. בערה: ותיקד. כסם עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצכם ויבולה: ותלהט. ירושלים המיוסדת על ההרים, שנאמר ירושלים הרים סביב לה (סם קכה, ג):

"כי אש קדחה" - בערה "באפי" ברוב כעסי.

"ותיקד עד שאול תחתית" ותשרוף בכסם עד היסוד. "ותאכל ארץ ויבולה" - האש תכלה את ארצכם ואת יבולה.

"ותלהט מוסדי הרים" - והאש תלהט ותחריב את ירושלים, המיוסדת על ההרים.

מוסדי הרים, איזה מקום נקרא כן _____ ומדוע _____

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

כג. אִסְפָּה עֲלֵימוֹ רְעוּת, חֲצִי אֶכְלָה בָּם:

אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספו שנה על שנה (ישעיה כט, א.), ספות הרואה (דברים כט, יח.), עולותיכם ספו על זבחיכם (ירמיה ז, כא.). דבר אחר אספה, אכלה, כמו פן תספה (בראשית יט, טו.): **חצי אכלה בם.** כל חצי אכלים בהם, וקללה זו לפי הפורענות לברכה היא, חצי כלים והם אינם כלים:

"אספה עלימו רעות" - פירוש א': אחבר ואוסיף עליהם עוד רעות, (נוסף על הרעות דלעיל). פירוש ב': אכלה בהם את כל הרעות.

"חצי אכלה בם" - אגמור בהם את חצי (וביחס לכל הפורענות שבפרשה, יש כאן ברכה, שהחצים כלים והם אינם כלים).

ביאור "אספה עלימו רעות"

כיצד מתפרש לפ"ז המשך הפסוק "חצי אכלה בם"	ומה הפירוש "אספה עלימו רעות"	האם "אספה" הוא לשון הוספה או לשון סוף	
אִנֹּנִי הִרְעוּת שִׁחַזְרִי וְיִסְיִי אֶלְיָהֶם			לפי פירוש א'
אִין צֶה הַמֶּשֶׁךְ לְחִיּוֹת הַפִּסּוּק אֵלֶּה וְקָלְלָה בְּפִי אֶצְמָה			לפי פירוש ב'

חצי אכלה בהם, האם הוא יכלה את החצים, או (ח"י) את בני ישראל

כד. מִזֵּי רָעַב, וְלַחְמֵי רִשְׁף, וְקִטְבַּ מְרִירִי, וְשֵׁן בְּהִמּוֹת אֲשַׁלַּח בָּם, עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפְרָי:

מזי רעב. אונקלוס תרגם נפחתי כפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמנו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעיירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו: **מזי.** לשון ארמי שער מזיח, דהוה מהפך במזיח: **ולחומי רשף.** השדים נלחמו בהם, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: **וקטב מרירי.** וכריתות שד שמשו מרירי: **קטב.** כריתה, כמו אהי קטבך שאול (הושע יג, יד): **ושן בהמות.** מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שפ"א): **חמת זוחלי עפר.** ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמיס הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך:

"מזי רעב" - פירוש א': (אונקלוס) נפוחים מרעב.

פירוש ב': (ר"מ הדרשן) שערו מגודל מחמת הרעב, שדרך כחושים מרעב להצמיח שערות יותר מהרגיל, (מזי = שער בלשון ארמי).

"ולחומי רשף" - השדים ילחמו בהם (רשף = שדים). **"וקטב מרירי"** - ונכרתים ע"י שד שמשו "מרירי" (קטב = כריתה).

"ושן בהמות אשלה בם" - אפילו בהמות (הרחלים) שאין דרכן לנשוך, ישנו את טבען וישכו, **"עם חמת של זוחלי עפר"** - עם ארס

של נחשים, שהם זוחלים על הקרקע (זחילה מלשון שפשוף = נוזל ונגרר ע"ג הקרקע ע"י הליכה).

סיכום הפורענויות שנכתבו בפסוק

איזו פורענות נאמרה בזה	פורענות של	לשון הפסוק	
1. שיהיו נפוחים מרעב רעב 2. ששער יצא מרעב רעב	רעב	"מזי רעב"	א.
	שדים	"ולחומי רשף"	ב.
		"וקטב מרירי"	ג.
	בעלי חיים	"ושן בהמות אשלה בם"	ד.
		"עם חמת זוחלי עפר"	ה.

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

כה. מחוץ תשכל חרב, ומחדרים אימה, גם בחור גם בתולדה, יונק עם איש שיבה:

מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות: **ומחדרים אימה.** כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך בה. דבר אחר ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר כי עלה מות בחלונינו (ירמיה ט, ב), וכן תרגם אונקלוס. וז"ל: "ומתנגיא חרבת מותא" דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחולות, שנאמר ומספר חולות ירושלים שמתם מזבחות לבושת (שם יא, יג. ספרי טז): **ומחדרים אימה.** על מה שעשו בחדרי הדרים, שנאמר אשר זקני ישראל עושים איש בחדרי משכיתו (יחזקאל ח, יב):

פירוש א'	פירוש ב'	פירוש ג'
"מחוץ תשכל חרב" - מחוץ לעיר יומתו אנשים, ע"י חרב הגייסות.	"מחוץ תשכל חרב" - כפירוש א'	"מחוץ תשכל חרב" - מפני עבירות שעשו בחוץ ימותו בפרהסיא בחרב.
"ומחדרים" (ובחדרי הלב) אימה - ואף מי שברח מפני החרב, עדיין חדרי ליבו נוקפים, ומת מחמת אימה.	"ומחדרים" (ובחדרי הבית) אימה - ואף בחדרי הבית, תהיה אימת דבר.	"ומחדרים" (על חדרי הבית) אימה - מפני עבירות שעשו בבית בסתר, ימותו מחמת אימה.

"גם בחור גם בתולה, יונק עם איש שיבה" - בכולם יפגע המוות.

באר "מחוץ תשכל חרב, ומחדרים אימה"

ומחדרים אימה	מחוץ תשכל חרב	
		לפי פירוש א'
		לפי פירוש ב'
		לפי פירוש ג'

היו ראויים לעונש יותר חמור, אך לא יעשה כן מפני חילול ה'

כו. אמרתי אפאיהם, אשביתה מאנוש זכרם:

כו. לולי, פעם אויב אגור, פן ינכרו צרימו, פן יאמרו ידינו רמה, ולא ה' פעל כל זאת:

כו. **אמרתי אפאיהם.** אמרתי לבני אפאה אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מלינו בעזרא, ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה (נחמיה ט, כב), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו, יחול רוגזי עליהו, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו אלזרד (ישעיה מה, ה), אלא מכאן במו פי (אויב טז, ה), והא' התיכונה אינה ראויה בו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי, החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי צאפי אתנם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם: כז. **לולי כעס אויב אגור.** אם לא שכעס אויב כנוס עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגדולה בו ובלהיו ולא יתלה הגדולה בו, והוא שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדבר לתלות גבורתם בנכרי שאין הגדולה שלו. **פן יאמרו ידנו רמה וגו'.** כי אותו גוי אובד ענות המה:

"אמרתי אפאיהם" - אמרתי בלבי אפאה אותם (פירוש, כך אמר הקב"ה), ובפירוש "אפאה אותם" נאמרו ג' פירושים:

פירוש א': אשים אותם לפאה, והיינו שאשליך אותם מעלי כהפקר.

פירוש ב': (אחרים בדברי אונקלוס): אפי-בהם, רוגזי יחול עליהם. (רש"י דוחה זאת, שחסר אות א' קודם אפאיהם - אפאיהם, וכן שהא' באמצע המילה מיותרת - אפיהם).

פירוש ג': (רש"י בדברי אונקלוס): תיבה זו מחולקת לג', אף-אי-הם, שע"י הכעס יהיו כאילו אינם, עד שיאמרו איה הם.

"אשביתה מאנוש זכרם" - אשמיד אותם, עד שלא יישאר להם שום זכר, בין אנשי העולם.

אכן היו ראוי לכלותם, **"לולי כעס אויב אגור"** - אם לא זה שכעס האויב כנוס בתוכו להשחית את בני ישראל.

ויש לחוש **"פן ינכרו צרימו"** - ובמקום לתלות הנצחון בקב"ה, יתלו זאת בנכרי (בע"ז - שאין הגדולה שלו).

"פן יאמרו ידנו רמה" - שמא יאמרו, ידינו החזקה גרמה זאת, ועוד יאמרו **"ולא ה' פעל כל זאת"** - ולא הקב"ה עשה את כל זאת.

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

אמרתי אפאיהם, הקב"ה אומר שהיה בדעתו לכלות את בני ישראל.

ביאור לשון "אפאיהם"

ומה הכוונה "אפאיהם"	האם "אפאיהם" הוא לשון פאה או לשון כעס	
		לפי פירוש א'
		לפי פירוש ב'
		לפי פירוש ג'

מה שהגויים יתלו את נצחונם בע"ז ולא בה', הוא משום שאין בהם חכמה ותבונה

כח. כי גוי אובד עצות המה, ואין בהם תבונה:

כט. לז חכמו, ישפילו זאת, יבינו לאחריהם:

ל. איכה ירדף אחד אלה, ושנים יניסו רבבה, אם לא פי צורם מקרם, וה' הסגירם:

כח. כי אותו גוי אחד עלות המה ואין בהם תבונה. שאלו היו חכמים:

כט. יסכילו זאת איכה ירדוף וגו': יבינו לאחריהם. יתנו לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל:

ל. איכה ירדוף אחד. ממנו חלף מישראל: אם לא כי לורם מכרם וה' הסגירם. מכרם ומסרם בינו דילבר"ר זלע"ז:

מדוע יאמרו הגויים שלא ה' פעל כל זאת, "כי גוי אובד עצות המה, ואין בהם תבונה" - אין לו עצה (חכמה) ותבונה,

שהרי "לו חכמו" - אילו היתה בהם חכמה ועצה, "ישכילו זאת" - היה להם לראות זאת, ש"איכה ירדוף וכו".

"יבינו לאחריהם" - וכן היו צריכים להתבונן ולראות את סוף פורענותם של ישראל, שהרי אין זה כדרך הטבע, וודאי שמהקב"ה הוא.

כי גוי אובד עצות המה, האם מדבר על ישראל או על הגויים _____

יבינו לאחריהם, האם הכוונה לאחריהם של הגויים או של ישראל _____

וכיון שהם "גוי אובד עצות, ואין בהם תבונה", מה הם אומרים _____

ומה היה להם להבין, "איכה ירדוף אחד" מהגויים, "אלף" מישראל. "ושנים" מהם, "יניסו (יבריחו) רבבה" מישראל.

והרי דבר זה בלתי אפשרי "אם לא כי צורם" - הקב"ה "מכרם" - בידי הגויים, "וה' הסגירם" - מסרם להם.

איכה ירדוף אחד אלה, מה היה לגויים להבין מזה _____

לא. פי לא כצורנו צורם, ואיבינו פלילים:

כי לא לזורנו לורם. כל זה היה להם לאויבים להצין, שהסס הסגירם ולא להם ולא להיהם הנחון, שהרי עד הגה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד זורנו, כי לא כסלענו סלעם, כל זור שצמקרא לשון סלע: ואויבינו פלילים. ועכשו אויבינו שופטים אותנו, שהרי זורנו מכרנו להם. (ס"א הרי שזורנו מכרנו להם):

ועוד היה על הגויים להבין, "כי לא כצורנו (כאלקינו) צורם (אלהיהם)" - שהרי עד הגה לא יכלו אלהיהם לעשות כלום נגד צורנו.

"ואויבינו פלילים" - ועכשו שרואים שהם מצליחים לשפוט ולהעניש את בני, בהכרח שזה משום שצורנו מכרנו. (פלילים = דיינים).

כי לא כצורנו צורם, כיצד היה להם לדעת ש"צורנו" חזק מ"צורם" _____

סכם, מה הגויים היו צריכים להבין, מזה שרק עכשו בני ישראל נמסרו בידם _____

וכיון שאינם מבינים זאת מה הם חושבים _____

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

חוזר לבאר מדוע באמת היה צריך להשבית מאנוש זכרם של בני ישראל ח"ו (לעיל פסוק כ"ו)

(ורק בגלל שהגויים יאמרו שאלהיהם גרמו לזאת, אין עושה הקב"ה כך)

ל. **כִּי מִגִּפְנֵי סְדוֹם וְגִבְעוֹן, וּמִשְׁדֵּמֹת עַמּוֹרָה, עֲנַבְמֹו עֲנַבֵּי רוֹשׁ, אֲשֶׁפְּלֹת מְרֹרֶת לָמוֹ:**

לג. **חֲמַת תְּנִינִים יֵינֶם, וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֶכְזֹר:**

לז. **כִּי מִגִּפְנֵי סְדוֹם גִּפְנִים.** מוסב למעלה, אמרתי בלבי אפאיהם ואשביית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: **שְׁדֵמֹת.** שדה תבואה, כמו ושדמות לא עשה אוכל (חזקוק ג, יז), בשדמות קדרון (מלכים-ב כג, ז): **עֲנַבֵּי רוֹשׁ.** עשב מר: **אֲשֶׁפְּלֹת מְרֹרֶת לָמוֹ.** משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס ותושלמת עובדיהון כמרותהון: **לָמוֹ.** **חֲמַת תְּנִינִים יֵינֶם.** כתרגומו הא כמרת תנייאל כס פורענותהון, הנה כמריכות נחשים כוסם משתה פורענותם: **וְרֹאשׁ פְּתָנִים.** כוסם, שהוא אכזר לנשך, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

הפסוק משווה את מעשיהם של ישראל למעשי סדום ועמורה, ומשתמש בלשון מליצה בגפן ותבואה, כדלהלן:
"כִּי מִגִּפְנֵי סְדוֹם גִּפְנִים" - הרי מעשיהם כמעשה סדום **"ומשדמות עמורה"** - וכמעשי עמורה (שדמות = שדות תבואה).

"עֲנַבְמֹו עֲנַבֵּי רוֹשׁ" - מעשיהם שהיו צריכים להיות כענבים = משובחים, הם כ"רוש", שהוא עשב מר.

ולכן **"אשכלות מרורות למו"** - מגיע להם עונשים מרים, והיינו שמגיע להם מרירות לפי מעשיהם הרעים.

"חמת תנינים יינם" - שישתו כוס פורענות, שהוא מר כארס של נחש.

"וראש פתנים" - וכוס הפורענות הוא כמו ראש פתנים, שהוא **"אכזר"** - פתן, הארס נמצא בראשו, והוא נחש אכזרי יותר משאר נחשים, ואין מועיל לו לחש שלא ינשך, דהיינו שיבואו עליהם אויב, שלא יוכלו לרצותו בדברים ובממו.

בפסוקים ל"ב-ל"ג אומר שעבור מעשיהם הרעים יבוא להם עונשים, כתוב בלשון הפסוק:

מעשיהם הרעים

העונשים שיבואו עליהם על זה

לד. **הֲלֹא הוּא כְמוֹס עַמְדִי, חֲתָם בְּאוֹצְרוֹתַי:**

הלא הוא כמוס עמדי. כתרגומו, וז"ל: **"הלא כל עובדיהון גלן קדמי גניזין ליום דינא באוצרי"** כסבורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: **הלא הוא.** פרי גפנס ותבואת שדמותם כמוס עמדי:

"הלא הוא" - פרי גפנס = מעשיהם הרעים כסדום ועמורה, שהם סבורים שהקב"ה שוכחם

ואינו כן, אלא הכל **"כמוס עמדי"** - גנוז אצלי, **"חתום באוצרותי"** - שאין הקב"ה שוכח שום מעשה].

הלא הוא, מה הוא הדבר שגנוז אצל הקב"ה ליום הדין

לה. **כִּי נִקְם וְשָׁלַם, לְעֵת תְּמוּט רְגְלָם, כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידֶם, וְחָשׁ עֲתֵדֹת לָמוֹ:**

לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלם, והוא מגזרת והדבר אין זהם (וימיה ה, ג), כמו והדבור. ואימתי ישלם להם: **לעת תמוט רגלם.** כשתהם זכות אבותם שהם סמוכין עליו: **כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידֶם.** כשארצה להביא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה: **וחש עתדות למו.** ומהר יבאו העתידות להם: **וחש.** כמו ימהר יחיסה (ישעיה ה, יט).

עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הצרכה והקללה וגו' (לעיל ל, א) ושם ה' אלכיהך את שבותך וגו' (שם ג): **לעת תמוט רגלם.** כענין שנאמר תרמסנה רגל (ישעיה כו, ו):

"לי נקם" - עמי מוכן ומזומן הנקמה לישראל.

"ושלם" - פירוש א': והנקם ישלם להם כמעשיהם.

פירוש ב': לי נקם ושלם - אצלי יש את הנקם והתשלום על מעשיהם, (ונקם הוא שם דבר, והכל הולך על ה', וכאילו כתוב 'לי נקם ולי שלם).

ואימתי יעשה כן הקב"ה, **"לעת תמוט רגלם"** - כאשר תסתיים זכות אבות שהם סמוכים עליו.

"כי קרוב יום אידם" - כשארצה להביא עליהם יום איד = שָׁבָר, קרוב הוא ומזומן להעשות מיד, כיון שהרבה שלוחים למקום.

"וחש עתידות למו" - ובמהרה יבואו העתידות [הרעות] האלו עליהם.

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

ביאור "לי נקם ושילם"

פרש הפסוק	מהו לשון "ושילם"	על מי קאי "ושילם"	
יש אמי נקם, והנקם ישלם	ישלם	אל הנקם	לפי פירוש א'
יש אמי נקם ותשלם	תשלם	אל ה'	לפי פירוש ב'

לעת תמוט רגלם, מה הוא "רגלם" של ישראל _____
 ומתי "תמוט רגלם" _____
 ומה יקרה אז _____

עד כאן, העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבוא עליהם הפורענות, ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך, העיד עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפורענות.

לו. **כִּי יִדִין ה' עֲמוֹ, וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם. כִּי יִרְאֶה כִּי אֶזְלַת יָד, וְאָפֶס עֲצוֹר וְעִזּוֹב:**

כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו כי צם ידין עמים (אויב לו, לא), כי זה אינו משמש כלשון דהא, לכת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו כי תבאו אל הארץ (ויקרא כה, ב), כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקב"ה על עבדיו לשון ולרחם עליהם: **יתנחם.** לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: **כי יראה כי אזלת יד.** כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועזוב: **עזר.** נוסע ע"י עזר ומושל שיעזר בהם: **עזוב.** ע"י עזוב. עזר, הוא המושל העוזר בעם שלא ילכו מפוזרים בלאתם לבוא על האויב, כלשון לע"ז מיינטיננדו"ר. עזר, הוא הנוסע במעורר המושל. עזוב, מחזק, כמו ויעזבו את ירושלים עד החומה (נחמיה ג, ח), איך לא עזבה עיר תהלה (יחזקאל מט, כה):

"כי ידין ה' עמו" - כאשר ישפוט ה' את בני ישראל ביסורים האמורים לעיל.

"ועל עבדיו יתנחם" - ויהפוך מחשבתו להרע להם, וירצה מעתה לרחם עליהם.

וזו יהיה **"כי יראה כי אזלת יד" -** כאשר יראה אשר יד האויב הולכת ומתחזקת עליהם, (אזל - הלך בלשון ארמי).

"ואפס" - ותם בבני ישראל **"עצור" -** אנשים הנושעים ע"י עצור, (הוא המושל שעוצר את העם מלהתפזר בעת מלחמה).

"ועזוב" - ואנשים המחוזקים ע"י מנהיג המחזקם, (הוא המנהיג שמחזק את העם בשעת מלחמה).

סיכום הפסוק: כאשר ה' יעניש את עמו, ויתנחם להיטיב עימם, מפני שיראה שיד האויבים הולכת ומתחזקת עליהם, ואין מי שינהיגם ויחזקם.

ועל עבדיו יתנחם, האם "יתנחם" הוא לשון תנחומים, או היפוך מחשבה _____

כי יראה כי אזלת יד, האם "אזלת" הוא לשון גמר, או לשון הליכה _____

ידם של מי אזלה, של הגויים או של ישראל _____

לו. **וְאָמַר אֵי אֵלֹהֵימוֹ, צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ:**

לח. **אֲשֶׁר חָרַב זְבַחֵימוֹ יֹאבְלוֹ, יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם, יִקּוּמוּ וַיַּעֲזָרְכֶם, יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:**

לו. **ואמר.** הקב"ה עליהם: **אי אלהימו.** עבודת אלילים שעבדו: **זר חסיו בו.** הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והאנה, כלומר שהיו צטוחין בו להגין עליהם מן הרעה:

לח. **אשר חרב זבחימו.** היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבין לפנייהם ושותין יין נסיכס: **יהי עליכם סתרה.** אותה האור יהיה לכס מחסה ומסתור:

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

"ואמר" - הקב"ה על בני ישראל, "אי אלהימו" - איה העבודה זרה שעבדו לו.

"צור חסיו בו" - היכן הוא הסלע - החוזק, אשר בטחו וחסו בצילו מפני החום והצינה, כלומר שחשבו שיגן עליהם מפני הרעה.

"אשר חלב זבחימו יאכלו" - אשר אותם אלוהות כאילו אוכלים מה שזובחים ומקריבים לפנייהם.

"ישתו יין נסיכם" - ושותים את היין שמנסכים לפנייהם.

וכיון שכן, ראוי ש"יקומו ויעזרוכם, יהי עליכם סתרה" - ויהיו לכם מגן מכל צרותיכם האמורות לעיל.

ואמר אי אלהימו, מי יאמר _____ האם "אלהימו" הוא חול, או קודש _____
יקומו ויעזרוכם, יהי עליכם סתרה, מדוע ראוי שיהיו עליהם _____

ולאחר שבני ישראל רואים, שאין הע"ז שעבדו יכולה להגן עליהם, יבינו שהכל מאתו יתברך.

ל.ט. ראו עתה, כי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא, ואין מידי מציל:

לאו עתה. הבינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי. אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים בי:

"ראו עתה" - תבינו עכשיו מן הפורענות שהבאתי עליכם, ולא היה לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם, ואין מוחה בידי.

"כי אני אני הוא" - כי אני המשפיל, ואני המרומם, (ונכפל לשון "אני" פעמיים, פעם להשפיל, פעם לרומם).

"ואין אלהים עמדי" - ואין שום אלוה שיעומד כנגדי למחות בי, (בכל מקום "עמדי" פירושו אתי, אבל כאן פירושו, דוגמתי וכמוני).

"אני אמית ואחיה", וכמו כן, "מחצתי" - הכיתי, "ואני ארפא" - אני הוא זה שמרפא את המכה.

"ואין מידי מציל" - וכשאני רוצה להעניש את הפושעים בי, אין מי שיכול להצילם מידי.

ראו עתה כי אני אני הוא, מדוע נכפל ב' פעמים "אני" _____
הפסוק מונה ב' דברים והיפוכם, שהקב"ה עושה, מה הם א. _____ ב. _____

הקב"ה נשבע שלאחר שישבו בני ישראל, יעשה נקמה בגויים על כל מה שעשו לבני ישראל.

מ. כי אשא אל שמים ידי, ואמרת יי אנוכי לעולם:

מא. אם שנותי ברק חרבי, ותאחז במשפט ידי, אשיב נקם לצרי, ולמשנאי אשלים:

מב. אשפיר חצי מדם, וחרבי תאכל פשר, מדם חלל ושביה, מראש פרעות אויב:

מ. כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עממי בשבועה: ואמרת יי אנוכי. לשון שבועה הוא, [כמו חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני (במדבר יד, כח), אף כאן] אני נשבע חי אנוכי:

מא. אם שנותי ברק חרבי. אם אשגן את להב חרבי, כמו למען היות לה ברק (יחזקאל כה, טו). פלגדו"כ: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אשר אני קפתי מעט והמה עזרו לרעה (זכריה א, טו). [דבר אחר] ותאחז ידי את מלת המשפט, להחזיק בה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, מדת בשר ודם זרק חץ ואינו יכול להשיבו, והקב"ה זרק חציו ויש בידו להשיבו כאילו אוחז בידו, שהרי ברק הוא חרו, שנאמר כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא בלע"ז יושטיאל"ה:

מב. אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. בשרם: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושביה ששבו מהם: מראש פרעות אויב. מפצע תחלת פרעות האויב, כי כשהקב"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

"כי" - כי בחרון אף שיש לי על הגויים, "אשא אל שמים ידי" - אשא את ידי אל עצמי, בשבועה.
"ואמרת חי אנכי לעולם" - ואשבע, שכשם ש"חי אנכי" (לשון שבועה, כמו חי אני נאום ה' וכו'), כך יתקיימו דברי דלהלן.
"אם שונתי ברק חרבי" - כאשר אשנן (אחדד) את להב חרבי עד שיהיה לה ברק, (חרב עם ברק הוא סימן לחרב מחודדת).
"ותאחז במשפט ידי" - אטול בידי מידת משפט (דין) כדי לנקום נקם, ואניח מידי את מידת הרחמים.
ואז **"אשיב נקם לצרי" - אנקום בצורכי [צוררי ישראל].**

"ולמשנאי אשלם" כגמולם. (והטעם שהקב"ה ינקום בגויים אף שהם היו שלוחיו, כיון שבזמן שקצפתי עליכם מעט, המה הרעו לכם יותר מדי).
פירוש אחר בלשון אגדה, **"ותאחז במשפט ידי"**, שלא כמידת בשר ודם, מידתו של הקב"ה, מידת בשר ודם אחר שזרק החץ אינו יכול להשיבו, אבל הקב"ה זורק חץ ויש בידו להשיבו, וכאלו מחזיקו בידו עד שעת העונש, וכחרב שאפשר להחזירה אף לאחר שהוציאנה, והיינו שממתין הקב"ה אף לתשובת האומות, ואם ישוּבו, ישיב הקב"ה את חציו.
(לסיכום: לפירוש א' "משפט" היינו מידת הדין, שהקב"ה נוהג עם הגויים במידת הדין, ולפירוש ב' "משפט" היינו העונש עצמו).

"אשכיר חצי מדם" - חצי יִשְׁתַּקְרוּ, מרוב דם האויב שאתן להם לשתות.
"וחרבי תאכל את בשר" האויב, וזה יהיה עונש, "מדם חלל ושביה" - מחמת שיש להם עוון דם חללי ישראל ושביה ששבו מהם.
"מראש פרעות אויב" - אענישם על פשע תחילת פרעות האויב, שכשהקב"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עוונם ועוונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל, [ורק בישראל פוקד עוון ד' דורות בלבד].

היכן כתוב בפסוק הדברים דלהלן (כתוב את לשון הפסוק):

_____ שהקב"ה נשבע שיעשה נקמה בגויים

_____ שהוא יענישם במידת הדין

_____ שהגויים יענשו על כל הפרעות שעשו מעולם בישראל

מג. הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ, פִּי דָם עֲבָדָיו יְקוּם, וְנִקְּם יִשְׁיֵב לְצָרָיו, וְכִפֵּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ: (פ)

הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שבחה של אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו וצדקתו: **כי דם עבדיו יקום.** שפיות דמיהם כמשמעו: **ונקם ישיב לצריו.** על הגזל ועל החמס, כענין שנא' מלכים לשמה תהיה ואלדום למדבר שממה מחמס בני יהודה (יואל ה', יט.), ואומר מחמס אחיד יעקב וגו' (עובדיה א', י): **וכפר אדמתו עמו.** ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב: **וכפר.** לשון רכוי ופיוס, כמו לכפרה פניו (בראשית לב, כא.), אנחיניה לרוגזיה: **וכפר אדמתו.** ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר רכית ה' ארלך (תהלים פה, ב.), צמה רכית ארלך, שבת שבות יעקב (שם).

ובאותו הזמן שייענשו הגויים, **"הרנינו גוים" - הם ירננו (ישבחו) את "עמו"**, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם, ולא עזבוהו, לפי שיודעים היו בטובו ושבחו, שלבסוף **"כי דם עבדיו יקום" - הקב"ה יקום את דם עבדיו שנשפך.**

"ונקם ישיב לצריו" - וישיב נקמה לצוררים, על מה שגזלו וחמסו את בני ישראל.

"וכפר" - ויפייס את "אדמתו" (ארץ ישראל) ו"עמו" על כל הצרות שעברו עליהם, ושעשה להם האויב. ואיך יפייס את אדמתו, ע"י שירצה את עמו תרצה אדמתו.

_____ הרנינו גוים עמו, איזה שבח יאמרו הגויים על ישראל

_____ כי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו, מדוע הוזכר ב' פעמים נקמה

_____ וכפר אדמתו עמו, כיצד שייך לפייס את ארץ ישראל

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

מפסוק ל"ב ועד עד עתה פירש רש"י את הפסוקים כפי שיטת רבי יהודה בספרי,

ועתה מפרש רש"י את הפסוקים שבהם רבי נחמיה חולק על דברי רבי יהודה

בפנים אחרים היא נדרשת בספרי (פז). ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל, ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רבי יהודה דורש כלפי ישראל, אמרתי אפואיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אויב עלות המה, אבדו תורתו שהיא להם עלה נכונה. ואין בהם תבונה להתבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי אורם מוכרם. כי לא כלורנו אורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורש כלפי האומות עובדי אלילים, כי גוי אויב עלות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים:

לב. פי מִגִּפְּן סֹדִים גִּפְּנִים, וּמִשְׁדָּמֹת עֲמֻרָה, עֲנַבְמוֹ עֲנַבֵי רוֹשׁ, אֲשֶׁפֶלֶת מְרֹדֶת לָמוֹ: לג. חֲמַת תַּנְיָנִים יֵינָם, וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹרָ: לד. הֲלֵא הוּא פָּמָס עֲמָדִי, חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי: לה. לֵי נָקָם וְשָׁלֵם, לָעֵת תִּמְוֹט רַגְלָם, פִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם, וְחָשׁ עֲתֵדֶת לָמוֹ: לו. פִּי יָדִין ה' עֲמוֹ, וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם, פִּי יִרְאֶה פִּי אֲזֵלֶת יָד, וְאָפֶס עֲצוֹר וְעֹזֹב: לז. וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ, צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ: לח. אֲשֶׁר הִלֵּב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם, יִקְוֹמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם, יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: לט. רֵאוּ עֲתָה, פִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, וְאֵין אֱלֹהִים עֲמָדִי, אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה, מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא, וְאֵין מְדִי מְצִיל: מ. פִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדַי, וְאֲמַרְתִּי חֵי אֱלֹהֵי לְעֵלְיָם: מא. אִם שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי, וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפָּט יָדַי, אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי, וְלִמְשֹׁנָי אֲשָׁלֵם:

לב. כי מגפן סודים גפנים. של אומות:

ומשדמות עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה זו:

ענבמו ענבי רוס. הוא שאמר לולי כעם אויב אגור על ישראל, להרעילם ולהמרירם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לבני:

לג. חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם:

לה. כמום עמדי. אותו הכוס שנאמר כי כוס ביד ה' וגו' (תהלים עה, ט):

לה. לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תרמסנה רגל (ישעיה כו, ו).

לו. כי ידין ה' עמו. בלשון זה משמש כי ידין בלשון דהא, ואין ידין בלשון יסורין, אלא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקהם,

כי יראה כי אזלת יד וגו' לז. ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכה, כענין שנאמר ותרא אויבתי ותכסה בזה האומרה אלו ה' אלהיך (מלכה ז, י):

לט. ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקב"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה:

ואין מידי מליל. שיאיל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם:

מ. כי אשא אל שמיים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו, וז"ל: "ארי אתקנית בשמיא בית שכינתי" אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה:

ידי. מקום שכינתי, כמו איש על ידו (במדבר ב, יז), והיה בידי להפרע מכם, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממהר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במוותם:

מא. אם שנותי ברק חרבי. הרבה 'אם' יש שאינם תלויין, כשאשגן ברק חרבי ותאחזו במשפט ידי, כולו כמו שפירשתי למעלה:

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

סיכום מחלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בביאור הפסוקים

לפי רש"י בסדר הפסוקים	לפי ר' נחמיה כנגד הגויים	לפי ר' יהודה כנגד ישראל	
	אמרת שאשית את בני, אלא אעשה זאת כפי שלא יאמרו הגויים, "דין מה זני"		כו. אמרתי אפואם, אשביטה מאנוש זכרם: כו. לולי כעס אויב אגור, פן ינפרו צרימו, פן יאמרו ידינו רמה, ולא ה' פעל כל זאת:
כרי נחמיה	אצרו העצה והחכמה לחשוב, שידין מה, אלא הי פעל כל זאת	אצרו את תורת, שהיא ארץ עצה נכונה	כח. פי גוי אבד עצות המה, ואין בהם תבונה:
	אילו החכמו הגויים, ישכילו ש"איכה ידאוי זני"	אילו החכמו ישראל, ישכילו ש"איכה ידאוי זני"	כט. לוי חכמו ישכילו זאת, יבינו לאחריהם:
	איך ידאוי אחז מהגויים אלף משרא, ומאכר שכל כחם, הוא מהקד"ה		ל. איכה ירדה אחד אלה, ושנים יניסו רבבה, אם לא פי צורם מכרם, וה' הסגירם: לא. פי לא כצורנו צורם, ואיבינו פלילים:
ר' יהודה	הגויים כסדום ועמורה, אלכן לא ישמו ליבם לעלות צדאתם זה	מעשיהם הם מעשי סדום ועמורה, וכעני חש, אלכן "אמרת אפואם"	לב. פי מנפון סדם גפנם, ומשידמת עמורה, ענבמו ענבי רוש,
	הם רצו להרעיל ולהמיר את ישראל	כפי מעשיהם ראו להם לשתות משקה מה, ובס פורענות יהיה כארס התען זני	אשכלת מררת למו: לג. חמת תנינם יינם, וראש פתנים אכר:
ר' יהודה	עונש זה ממתין עמדי עזרם, וחתום באוצרותי	כל מעשיהם גלויים לפני ולא שחת מעשיהם כאלן גנאים ומאריק לפני	לד. הלא הוא כמס עמדי, חתם באוצרותי:
ר' יהודה	שאלם הנקמה תפיה, כאשר תראם רלי המשיח את הגויים	שאלם הנקמה תפיה, כאשר תתם כבאת אזלת	לה. לוי נקם ושלים, לעת תמוט רגלם, פי קרוב יום אידם, וחש עתדת למו:
	והסיבה לנקמה, שהרי הן את דינם של בני מיד עשקיהם	כאשר הקד"ה יסר את בני, ויתנחם כרחמם כשיראה כי אצלת יד של הגויים אל בני ישראל	לו. פי ידיו ה' עמו, ועל עבדיו יתנחם, פי יראה פי אזלת יד, ואפס עצור ועזוב:
	וכן יעשו אל זה שאמרו אי אליהו של ישראל, כמעשה אסא	הקד"ה יאמר היכן הוא העז ששדדו לו, והוא יאמר	לז. ואמר אי אליהו צור חסיו בו: לח. אשר חלב ובהימו יאכלו, ישותו יין נסיקם, יקומו ויעזרכם, יהי עליכם סתרה:
	כשתבא פורענות אל הגויים, ותשועה לישראל, יבין הגויים, שממני באה הרעה אל ישראל, ואין מי שיציל הגויים מיד כלאונישם	מן הפורענות והתשועה שלשית, ואין מוחה די, תבין שהכל ממני	לט. ראו עתה פי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא, ואין מנדי מציל:
תמיד אני משרה שכנתי בשמים, וזכחי להעניש הגויים, ואם עשית כן כוון שאני חי לעולם, ויבא לנקום בהם, ואפילו לאחר מיתנם	לשן שזעה בה שהוא חי לעולם, שלא אני את חרבי מלקחם באויבי, כלהלן	מ. פי אשא אל שמים ידי, ואמרת חי אני לעולם:	
	מא. אם שנותי ברק חרבי, ותאחזו במושפט ידי, אשיב נקם לצרי, ולכושנאי אשלים: מב. אשפיר חצי מדם, וחרבי תאכל בשר, מדם חלץ ושבוה, מראש פרעות אויב: מג. הרנינו גוים עמו, פי דם עבדיו יקום, ונקם ישיב לצריו, וכפר אדמתו עמו: (פ)		

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

מז. וַיִּבֹא מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר אֶת פֶּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם. הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן:

מד. הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן. שָׂכַח שֶׁל לְיוֹזֵגֵי הַיָּמִים, נִטְלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִתְּנָה לָזֶה (סוּטָה יג.), הַעֲמִיד לֹא מִשָּׁה מִתּוֹרַתְמוֹן לְהוֹשֵׁעַ שֶׁיֵּהָא דוֹרֵשׁ בְּחַיִּיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּחַיֵּי רַבֵּךְ לֹא הָיָה לְךָ לְהַרִים רֶאֶשׁ, וְלִמָּה קוֹרְאוֹ כֵּן הוֹשֵׁעַ, לֹמֵר שֶׁלֹּא זָחָה דַעְתוֹ עֲלָיו, שֶׁאֵעִ"פ שֶׁנִּתְּנָה לּוֹ גְדוּלָה, הַשְּׂפִיל עֲלָמוֹ כְּאִשֶּׁר מִתְחַלְּלוֹ (סְפָרֵי שְׁלֹד).

הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן, אִיזָה כְבוֹד כִּיבֵד מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֵת.

מְדוּעַ עָשָׂה כֵּן

הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן, מְדוּעַ קוֹרְאוֹ "הוֹשֵׁעַ", הֲרֵי כְּבֵר נִשְׁתַּנֵּה שְׁמוֹ לְיְהוֹשֻׁעַ

מז. וַיִּבֹא מֹשֶׁה, לְדַבֵּר אֶת פֶּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֶל פֶּל יִשְׂרָאֵל:

מו. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶם, לְכָל הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם, אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת בְּנֵיכֶם, לְשָׁמֵר לְעֲשׂוֹת, אֶת פֶּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

מו. שִׁימוּ לְבַבְכֶם. כְּרִיךְ אֲדַם שֶׁהָיוּ עֵינָיו וְאִזְנוֹ וְלִבּוֹ מִכּוּוֹנִים לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא לֹמֵר בֶּן אֲדַם רָאָה בְּעֵינָיו וְבִלְבָבֵהּ שְׁמַע וְשִׁים לְבַב וְגו' (יִחְזַקְאֵל מ, ז), הֲרֵי דְבָרִים קָל וְחוֹמֵר, וְמָה תְּבִנִית הַבַּיִת שֶׁהוּא נִרְאֶה לְעֵינָיו וְנִמְלֵד בְּקִנְיָה, כְּרִיךְ אֲדַם שֶׁהָיוּ עֵינָיו וְאִזְנוֹ וְלִבּוֹ מִכּוּוֹנִים לְהַבִּין, דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהֵן כְּהַרְחִין הַתְּלוּיִן בְּשַׁעֲרָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה:

שִׁימוּ לְבַבְכֶם, מָה לְמַדוֹ מִכָּאן לְעֵנִין לְיִמּוּד הַתּוֹרָה

וְכַתֵּב רַש"י שֶׁאִפְשָׁר לְלַמּוֹד זֹאת בְּק"ו, גַּם מִמָּה שֶׁאִמַּר הַקַּב"ה לְיִחְזַקְאֵל בְּנִבְוָאָה עַל תְּבִנִית הַבַּיִת

מָה אָמַר לוֹ הַקַּב"ה

בְּאֵר הַק"ו שְׁנִלְמַד מִזֶּה לְעֵנִין לְיִמּוּד הַתּוֹרָה

מוז. כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּסֶם, כִּי הוּא חֲסִימָה, וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּפְרָדוּ יָמֵי עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שְׁמָה, לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

מוז. כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּסֶם. לֹא לְחִינֵם אֲתֵם יֹגְעִים זֶה, כִּי הַרְבֵּה שָׂכַר תְּלוּי זֶה, כִּי הוּא חֲסִימָה. דְּבַר אַחֵר, אִין לְךָ דְּבַר רִיקוֹן בְּתוֹרָה שֶׁאֵם תִּדְרָשְׁנוּ שֶׁאִין זֶה מִתֵּן שָׂכַר, תִּדַּע לְךָ שֶׁכֵּן אִמְרוּ וְאִחֻת לִטְוֵן תִּמְנַע (בְּרַשִׁיית לו, כג), וְתִמְנַע הִיָּתָה פִּילְגָשׁ וְגו' (שֵׁם יב), לְפִי שֶׁאִמְרָה אִינִי כְּדֹאֵי לְהִיֹּת לֹא לְאִשָּׁה, הַלּוֹאֵי וְהִיָּתָה פִּילְגָשׁ, וְכָל כֵּן לְמָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁזָּחָה שֶׁל אֲדַרְהֵם שֶׁהָיוּ שְׁלֹטוֹנִים וּמְלָכִים מִתְּחִילָה לִידְבַק בְּזַרְעוֹ:

כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּסֶם, רַש"י פִּירֵשׁ בְּב' אוֹפְנִים:

פִּירוּשׁ א', שֶׁאִינְכֶם יֹגְעִים בְּה' לְרִיק, מְדוּעַ

פִּירוּשׁ ב', שֶׁאִין לְךָ דְּבַר בְּתוֹרָה שֶׁנִּכְתַּב לְרִיק, שְׂכַל דְּבַר אִפְשָׁר לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ אִיזָה דְּבַר

אֵלוֹ פְּסוּקִים הֵבִיא רַש"י כְּדוּגְמָא לִזֶּה 1. _____ 2. _____

שְׁמָה לְמוֹדִים מִפְּסוּקִים אֵלוֹ

מז. וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, לֵאמֹר:

מז. וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. בְּשִׁלּוּשָׁה מִקוּמוֹת נֹאמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה":

נֹאמַר בְּנֵה "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְגו'" (שֵׁם ז, יג), בְּמַרְאֵית אֲוֵרוֹ שֶׁל יוֹם, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אֹמְרִים, בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנִי מִרְגִּישִׁין זֶה אִין אֲנִי מִנִּיחִין אוֹתוֹ לִיכְנֵם בְּחִיבָה, וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֲנִי נוֹטְלִין כְּשִׁלְיִן וְקַרְדוּמוֹת וּמִבְּקָעִין אֶת הַחִיבָה, אֲמַר הַקַּב"ה, הֲרִינִי מִכְּנִיסוֹ בְּחַיֵּי הַיּוֹם וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ כַּח לְמַחֹת יֵבֵא וְיִמְחָה.

בְּמַרְאֵים נֹאמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹלִיֵא ה'" (שְׁמוֹת יב, נא), לְפִי שֶׁהָיוּ מַרְאֵים אֹמְרִים, בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנִי מִרְגִּישִׁין זֶה אִין אֲנִי מִנִּיחִין אוֹתוֹ לְאִתָּה, וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֲנִי נוֹטְלִין סִיפּוֹת וְכָלִי זִיין וְהוֹרְגִין זֶה, אֲמַר הַקַּב"ה, הֲרִינִי מוֹלִיֵאֵן בְּחַיֵּי הַיּוֹם, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ זֶה לְמַחֹת יֵבֵא וְיִמְחָה.

אֲף כֵּן בְּמִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נֹאמַר "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים, בְּכָךְ וְכָךְ אִם אֲנִי מִרְגִּישִׁין זֶה אִין אֲנִי מִנִּיחִין אוֹתוֹ, אֲדַם שֶׁהוֹלִיֵאֵנוּ מִמַּרְאֵים, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהַגִּיד לָנוּ אֶת הַשְּׁלִיּוֹ, וְהַעֲלָה לָנוּ אֶת הַבָּצָר, וְנִתֵּן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, אִין אֲנִי מִנִּיחִין אוֹתוֹ, אֲמַר הַקַּב"ה, הֲרִינִי מִכְּנִיסוֹ בְּחַיֵּי הַיּוֹם וְכו':

המשך פרשת האזינו פרק ל"ב

וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה, מזה הפירוש "בעצם היום הזה" _____
מדוע העלה אותו להר נבו דוקא בזמן זה _____
אין הכוונה שיכולים למנוע אדם מלמות, אלא הפירוש: א. שהיה צריך למות דוקא בהר נבו והיו מונעים אותו לעלות לשם (נחלת יעקב).
ב. שהיו צועקים ובוכים ושערי דמעה לא ננעלו (באר בשדה).
היכן עוד מצינו כך, שהקב"ה עשה דבר "בעצם היום הזה", כדי להוכיח את כוחו, לאלו שרצו למנוע זאת _____
א. _____
ב. _____

מט. עֲלֵה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה, הַר נְבוֹ, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב, אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ, וּרְאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָדָה: _____
נ. וּמָתָּה בְּהָרַי אֲשֶׁר אֶתָּה עֹלֶה שְׂמָחָה, וְהֶאֱסַף אֶל עַמִּיךָ. פֶּאֶשֶׁר מֵת אֶהְרֵן אֶחִיךָ בְּהָרַי הַהֵן, וַיֶּאֱסַף אֶל עַמִּי: _____
נ. כֹּאשֶׁר מֵת אֶהְרֵן אֶחִיךָ. בְּאוֹתָהּ מֵיִתָּה שְׂרָאִית וְחִמְלַת אוֹתָהּ, שֶׁהִפְשִׁיט מִשָּׁה אֶת אֶהְרֵן בְּגַד רֵאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוֹ לְאֶלְעָזָר, וְכֵן שָׁנִי וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאֵה בְּנֵי בְּכֻדוֹ, אֲלֵל מִשָּׁה, אֶהְרֵן אֶחִי, עֵלְהָ לְמַטָּה, וְעֵלְהָ, פֶּשׁוּט יְדֵיךָ, פֶּשׁוּט רַגְלֶיךָ, וּפֶשֶׁט, עֲלוֹס עֵינֶיךָ, וְעֹלָס, קִמּוֹץ פִּיד, וְקִמּוֹץ וְהִלֵּךְ לוֹ, אֲמַר מִשָּׁה אֶשְׁרִי מִי שְׂמַת בְּמִיתָה זוֹ: _____
כֹּאשֶׁר מֵת אֶהְרֵן אֶחִיךָ, כִּי־צַד הֵייתָ מֵיִתָּה אֶהְרֵן _____
וּמְדוּעַ הוֹסִיף לֹמַר לוֹ "כֹּאשֶׁר מֵת אֶהְרֵן אֶחִיךָ" _____

נא. עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּמִי קְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר צֵן, עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: _____
עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי. גֵּרַמְתֶּם לְמַעוֹל בִּי: עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי. גֵּרַמְתֶּם לִי שֶׁלֹּא אֶתְקַדַּשְׁתֶּם, אֲמַרְתִּי לְכֶם וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסְּלַע (בְּמִדְבַר כ, ח), וְהִסְתְּוִיתֶם, וְהוֹלַכְתֶּם לְהַכּוֹתוֹ פְּעַמִּים, וְאִילָנוֹ דְּבַר עֲמוֹ וְנָתַן מִיָּמִינוֹ בְּלֹא הַכָּאָה, הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֶׁסָּמִים, שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, וְמָה הַסְּלַע הַזֶּה שְׁאִינוֹ לְשֹׁכֵר וְלֹא לְפּוֹרְעֵנוֹת, אִם זֶכֶה אֵין לוֹ מִתֵּן שָׂכָר, וְאִם חֲטָא אֵינוֹ לוֹקָה, כִּךְ מִקִּיִּים מִלֹּת בּוֹרְאוֹ, אֵנוֹ לֹא כֹל שָׁקֵן: _____
עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי, הֵאֵם מִשָּׁה וְאֶהְרֵן מְעִלוּ בִּי _____
א"כ, מָה הַכוּוּנָה "עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי", "אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי" _____
עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי, מָה הַקֶּב"ה צִוּוּהָ אֶת מִשָּׁה וְאֶהְרֵן לַעֲשׂוֹת עִם הַסְּלַע _____
וְמָה הֵם עָשׂוּ _____

כִּי־צַד הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֶׁם שָׁמַיִם אֵילוֹ הִיוּ עוֹשִׂים כְּפִי שְׁנַצְטוּוּ _____
נב. כִּי מִנְגִּיד תִּרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ, וְשָׂמָּה לֹא תָבוֹא, אֶל הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פפכ)
נב. כִּי מִנְגִּיד. מִרְחוֹק: תִּרְאֶה וְגו'. כִּי אִם לֹא תִרְאֶה עַכְשָׁיו לֹא תִרְאֶה עוֹד בְּחַיִּיךָ: וְשָׂמָּה לֹא תָבוֹא. וְיִלְעָתִי כִי חֲזִיבָה הִיא לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ עֵלְהָ וְרָאֵה: _____
כִּי מִנְגִּיד, פֶּרֶשׁ "מִנְגִּיד" _____
תִּרְאֶה, מְדוּעַ יֵשׁ לוֹ לַעֲלוֹת עַכְשָׁיו לְרֹאוֹת אֶת הָאֶרֶץ _____
וְשָׂמָּה לֹא תָבוֹא, וְמָה בְּכֵךְ אִם לֹא יָבוֹא _____